

**Mile Bjelajac i Predrag Trifunović, IZMEĐU VOJSKE
I POLITIKE. BIOGRAFIJA GENERALA I MINISTRA
DUŠANA TRIFUNOVIĆA 1880-1942, INIS, Narodni muzej
Kruševac, Beograd 1997.**

Uz saradnju i heurističku podršku prof. dr Predraga Trifunovića (sina generala Dušana Trifunovića) dr Mile Bjelajac je svoje bogato iskustvo u proučavanju vojske Kraljevine Jugoslavije pretočio u zrelo biografsko delo. Knjiga predstavlja pokušaj da se ličnost jednog značajnog generala svesrano sagleda ("naučno valorizuje") i time izdigne iznad uopštenih sudova kojima je vojna elita bila izložena i permanentno "ostajala u senci". Sam hronološki okvir je razdoblje krcato prelomnim istorijskim događajima, velikim političkim promenama, pa je i zadatak autora bio kompleksan i zahtevan. Osim 'standardnih' izvornih uporišta (objavljena građa, fondovi AVII, AJ) Bjelajac je upotrebio i inostranu građu sa prethodnih istraživanja, a kao posebno dragocen materijal (i možda inspiracija?) poslužili su mu korpus lične ostavštine generala Trifunovića i njegovog bliskog rođaka generala Cvetkovića (službeni dokumenti, ocene, raporti, nacrti govora i zakonskih akata, rang-liste oficira...), a i raznovrsna memoarska građa. Osim toga, čini se da je pronađena prava mera pri slikanju "šire vojne situacije", između opšteg vojno-političkog konteksta i mesta generala Trifunovića u njemu.

Knjiga se sastoji iz nekoliko hronoloških, tematski kompaktnih celina: *Ratovanja 1912-1918*, *U miru vojnik i političar* i *Drugi svetski rat* predstavljaju glavne delove biografije, uz uvodna poglavlja *Porodica*, *Opređenje za vojni poziv* i završnu raspravu *Kriv – nije kriv*.

General Dušan Trifunović i ministar vojni u vladama Pašića i Uzunovića (1924-1926) zauzimao je vidno mešto u javnom životu Srbije, tj. Kraljevine SHS/Jugoslavije. Njegovo učešće u svim važnijim događajima 1912-1918 (Balkanski ratovi – Cer – Gučevo – Kolubara – Zaječar – Valona – Krf – Solunski front), donelo mu je napredak u vojničkoj karijeri i pozicije za političku afirmaciju. Dočekavši kraj rata u činu pukovnika, Trifunović je odigrao zapaženu ulogu oko razgraničenja sa Albanijom i Italijom (kao član

delegacije SHS u Parizu), a i u pripremi jugoslovenskih zahteva za dodelu ratne odštete. "Organizator, obaveštajac, profesor" – bila je Trifunovićeva reputacija tokom dvadesetih godina, a dužnost načelnika Obaveštajnog odeljenja presudno je uticala da se "sve više profiliše u vojnika – političara". Njegova prekomanda i boravak u Zagrebu (1923) ugrađeni su u tekst rasprave o ostavci generala Hadžića i nacionalno-političkom vrenju u Hrvatskoj.

Kao "Kraljev favorit i modernizator" Trifunović je nešto više od dve godine proveo u ministarskoj stolici, pri čemu je Bjelajac ostavio otvorenim pitanje uticaja "kraljevog 'belorukačkog' okruženja" na njegovo postavljenje. Aktivnosti Ministarstva vojske u tom dobu prikazane su na osnovu akumuliranih saznanja autora i novih izvora prvoga reda.

Odeljkom Kadrovska politika – odnos prema ljudima Bjelajac je predstavio atmosferu u vojnom vrhu sa svim incidentnim situacijama i zakulisnim radnjama (proneverama, zloupotrebama, propustima, ličnim sporovima...), koja je delimično rasvetljena posredstvom onovremene štampe, skupštinskih stenografskih beleški i građe memoarskog tipa. Usled kompleksnog Trifunovićevog angažmana (i kao vojnika i kao političara), on je i po penzionisanju ostao "i van stroja – u stroju". Prema pričama njegovih savremenika Kralj Aleksandar je nameravao da ga reaktivira, a od 1936. godine mnogi listovi su pisali da je Trifunović poželjan "kao član u nekoj prelaznoj vladi". U to vreme general Trifunović je objavio nekoliko članaka vezanih za pitanje odnosa sa Italijom, a krajem tridesetih godina držao je predavanja u Srpskom kulturnom klubu. Sredinom 1940. godine vojni vrh Kraljevine "ozbiljno je računao na prerano penzionisanog generala Trifunovića", pa je on 'martovske događaje' dočekao sa rasporedom ratnog komandanta IV armijske oblasti.

Detaljima iz privatnog (pensionerskog) života generala (*Svakodnevnica i vaspitavanje dece*), autor je zašao u strukturu i prirodu patrijarhalne građanske porodice tadašnjeg Beograda. Oslanjajući se na bogatu Trifunovićevu ostavštinu i sećanja njegovih savremenika, Bjelajac je rekonstruisao društveni milje predratnog Beograda, uz poseban osvrt na njegove elitnije slojeve. Tom nostalgično obojenom celinom knjiga ulazi u svoju burnu završnicu – *Drugi svetski rat*, tj. njegove prve dve godine. Rastanak sa porodicom, putovanje reaktiviranih oficira vozom za Zagreb i prvi neuspesi VII armije u Sloveniji prikazani su u sklopu pesimističke priče savremenika (D. Pandurovića), vešto uklopljene u naučno razrađeni siže. Na sličan način Bjelajac je prikazao zarobljavanje Trifunovića i njegovu deportaciju u nemački logor u Varburgu. Trifunovićev razgovor sa majorom Riversom doneo mu je dosta neprijatnosti, a posle njegove smrti (1942) uticao je da bude stavljen na listu "osumnjičenih ratnih zločinaca i izdajnika", što je Bjelajac posebno obradio u završnoj raspravi *Kriv – nije kriv*.

Uz epilog i odgovarajuće fotografije iz generalove zaostavštine, autor je priredio bibliografiju Trifunovićevih radova, a i više zanimljivih priloga (tri pisana članka, integralni tekst razgovora Trifunović-Rivers i nekoliko nekrologa). Osim navedenih naučnih vrednosti i veoma izraženih polemičkih tonova (naročito u tekstovima napomena), to biografsko delo je i stilski prilagođeno širem čitalačkom krugu.